

Huikea Hoikkala

Tommi Hoikkala on surffailut kaiken aikaa liikkeen pinnalla, nauttien joka hetkestä, ottaen kaikesta parhaan irti, mutta silti aina suhtautuen erittäin vakavasti itse asiaan. Näin kuvaa ystäväänsä J-P Roos keväällä 2005 ilmestyneessä ”Mitä on tehtävä?” -kirjassa, jonka Tommi Hoikkala on toimittanut yhdessä Sofia ja Jyrki Laineen kanssa. **Mitä on tehtävä? Nuorison kapinaa ja teoriaa -kirja** kuvaa reppureissaajia, kuokkavieraita, entisiä taistolaisia sekä monia muita liikkeitä ja niiden toimijoita analysoiden samalla suomalaisnuorten kapinaa.

Hoikkala toimii nuorisotutkimusverkoston tutkimusjohtajana. Koulutukseltaan hän on sosiologi, jonka ensimmäinen nuoritutkimusartikkeli julkaistiin vuonna 1981. Hoikkala on myös kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunnan jäsen sekä Suomen lasten ja nuorten säätiön asiantuntijaraadin puheenjohtaja. **Tommi Hoikkalan tapasi Itä-Pasilassa sijaitsevassa uudessa Allianssi-talossa Raila Pirinen.**

Mitä mieltä olet meneillään olevasta kansalaisten aktivointiohjelmasta?

TH: Paradoksi on siinä, että se on hallitusohjelmassa. Valtion koneistossa toimijoilla on huoli siitä, että kansalaisaktiivisuus on rapistumassa, ja että jotain pitäisi tehdä. Varmaan jostakin klassisesta eurooppalaisesta, esimerkiksi ranskalaisesta perinteestä katsottuna, tuntuu aika ihmeelliseltä, että valtioneuvoston asettama työryhmä rupeaa aktivoimaan kansalaisia. Onhan siinä toimeksiannossa jotain paradoksaalista, hauskaa ja pohdittavaa, mutta toisaalta aika suomalaista. Jo Snellmanista lähtien koko lukeneisto on ollut hyvin valtioon kiinnittynyttä. Se on aika käytännöllistä suomalaista pragmaattisuutta. Me ollaan eri historian vaiheissa opittu toimimaan valtion avulla... tietysti minä tässä tapauksessa muiden mukana enkä mä nää mitään radikaalisuutta siinä, jos on tällainen kansalaistoiminnan toimikunta ja että paha valtio yrittää kehittää jotain tällaista ja että sen ulkopuolella tapahtuisi jotain tosi vapaata kansalaistoimintaa.

Oletko sitä mieltä, että tämä on suomalaisten tapa toimia?

TH: Mä väitän edelleen, että me ollaan tällaisia valtiouskoisia ja uskotaan hallituksiin... kovia jurputtamaan, kovia valittamaan, mutta kun tulee tällainen tosi paikka, niin suomalaiset kuitenkin viime kädessä allekirjoittaa sen, mitä johtajat päättää ja mitä eliitti päättää. Meillä ajatellaan, että nuoren ja pienen kansakunnan asioita pitää hoitaa. Ei meillä ole täällä paljon jengitä... asioita vaan pitää hoitaa ja se on sitten käytännöllinen juttu, kuka ajautuu hoitamaan mitään

Kuinka paljon kansalasivaikuttamiseen kasvatuksen ohjelman taustalla vaikuttaa poliitikkojen halu saada vallalleen vahvempi legitimaatio? Onko heillä syytä huoleen?

TH: Se on ihan oikea huoli. Esimerkiksi vaikka EU-parlamentin vaaleissa äänestysprosentti viime vaaleissa nousikin, kyllä sen legitimitetin kanssa on niin ja näin. Kuntavaaleissa vuonna 2000 nuorten äänestysprosentti oli 42-43 %, viime vaaleissa 54-55% Kari Paakkunaisen tutkimusten mukaan. Esimerkiksi jos suomalaiset vaalitarkkailijat menevät kehitysmaihin ja Venäjälle, niillähän on ohjeet, että jos äänestysprosentti on alle 50 niin sellaiset vaalit pitää pistää uusiksi. Kyllä tässä on pinnan alla huoli legitimitetistä. En mä tiedä miten poliitikot sen itse myöntävät. Mä avoimesti väitän, että puolueiden edustajat ja jäsenet myös omilla nahoissaan tuntevat sen, jos puolueiden jäseniä on 2%, joista aktiivisia toimijoita on murto-osa. Puoluelaitoksen tarkoitus demokraattisina instituutiona on tuottaa just sitä alhaalta päin tulevaa vaikutusta valtion suuntaan, jos puhutaan demokratian ihanteesta ja sen kautta tulee se legitimitetti. Eihän se toimi näin, ja koska se on viimeksi toiminut näin.

Yritetäänkö nyt vaikuttaa ylhäältä alaspäin? Onko toimintatavassa jotain kummallista?

TH: Kansalaisvaikuttamiseen kasvatuksen politiikkaohjelman toteutus on sillä tavalla kiinnostava, että toisaalta on Opetusministeriön alaisuudessa työskentelevä Kansalaisyhteiskunta 2006 ja toisaalta Oikeusministeriön hallinnoima Kansanvalta 2007, joka miettii puoluedemokratiaa. Mun mielestä tämä on kyseenalainen erottelu. Olisi pitänyt olla alusta lähtien yksi paketti. Jos olisi haluttu todella radikaalia ja uutta, niin minkä takia on puolueitten ihmiset miettimässä puoluedemokratian kysymyksiä. Kiinnostavaa, mistä tällainen ajattelu tulee. Lisäksi nämä kommunikoi hyvin huonosti keskenään...mä en ole kuullut yhtään mitään viestiä mitä puoluedemokratian kysymyksiä pohtiva, Pertti Paasion vetämä toimikunta on puuhannut ja mitä sieltä on tulossa

Mä olen kuitenkin ihan hyvilläni tästä ohjelmasta jonkin asteista sarkastisuudesta huolimatta, sillä se antaa mahdollisuuden käsitellä näitä asioita. Arvostelisin tätä toteutusta, että tuli tämä kahtia jako. Mä olen itse sen kansalaistoimikunnan jäsen.

Kansalaisvaikuttaminen opettajankoulutuksessa -hankkeen tavoitteena osaltaan vaikuttaa siihen, että nuoret omaksuisivat jo koulussa aktiivisen kansalaisen mallin. Miten tämä tavoite mielestäsi saavutetaan?

TH: Se on hieno tavoite. Osallistuvan kansalaisen malli eli kansalaisuus ei ole mikään sellainen jossain horisontissa, tuolla ulkopuolella, joku globaaliasia tai maailmaan vääryyksiin liittyvä juttu. Se on ennen kaikkea tässä ja nyt, jolloin se tarkoittaa sitä, että meidän elinpiirissä on asioita, joissa nuorilla pitäisi olla mahdollisuuksia, osallistumisrakenteita. Heillä pitäisi olla mahdollisuuksia päättää reaalisista asioista. Jos koululaisista on kyse, niin silloin se olisi koulunkäyntiin, koulurakennuksiin, koulunkäynnin sisältöön ja arkeen liittyvissä asioissa. Tehtäisiin yhdessä päätöksiä ja nuoria myös kuultaisiin. Kuuleminen olisi sitä, että olisi ihan reaalista päätösvaltaa. Onhan Helsingissä tällainen Nuorten ääni -juttu, joka on ihan hyvä, mutta se on vähän niin kuin pieni hiekkalaatikko, joka nuorille on rakennettu. Mä en muista, mikä on se summa, josta ne saa päättää. Se on ihan kiva se organisaatio, mutta pitäisi antaa enemmän päätösvaltaa.

Kysyessäni kerran oppilailtani, voivatko he oikeasti vaikuttaa koulun toimintaan, eräs heistä vastasi, että he voivat päättää siitä, tarjotaanko itsenäisyyspäivän gaalassa omena- vai appelsiinimehua. Miltä tämä kuulostaa?

TH: Onhan se naurettavaa, että se typistyy siihen. Jos tällaisessa kontekstissa puhutaan kansalaisvaikutukseen kasvattamisesta, kyllä siitä tulee tavattoman abstraktiasia. Se on vaikea juttu.

1970 -luvulla olivat kouluneuvostot ja yliopistoissa oli yleinen ja yhtäläinen ääni -periaatekokeilu. Kyllä ne oman aikansa toimi. Kokemuksena se oli hieno, mutta ajatuksena että kaikilla on sama asiantuntijuus päättää asioista, on vähän absurdiasia.

Miten nuorten asiantuntijuutta heitä itseään koskevissa asioissa voidaan kehittää?

TH: Nää, jotka ajaa vahvempia rakenteita, niillä on takana sellainen ajatus, että siinä tapahtuu sellaista kasvua. Kyllä mä sen allekirjoitan, että siellä missä on tällaisia Nuorten ääni -hankkeita, että lisää vaan sellaisia, mutta lisää päätösvaltaa. En mä osaa sanoa mitään yleisiä sääntöjä, sovitaan paikallisesti, että esim. Posiolla on oma juttunsa, Helsingissä ja Ranualla omansa. Yksi nykyajan piirrehän on, että on olemassa ylhäältä, samalla kaavalla tulleet toteutukset, mutta se aika on ohi. Ei kaavamaisella säätelyllä saada saman tyyppisiä tuloksia näissä jutuissa.

Puuttuuko meiltä uskallus muuttaa perinteisiä toimintatapoja?

TH: Muutos tulee vain toimimalla. Kuntavaaleihin liittyä tutkimus, jossa ennen vaaleja kerättiin tietoa kyselytutkimuksella alle 29 -vuotiailta, ja kuukautta ennen vaaleja järjestettiin maakuntaseminaareja, joissa tulokset käytiin läpi. Siinä yhteydessä tuli ilmi, että joka paikkakunnalta löytyy nuorista koostuvia vaikuttajaryhmiä kunnallissysteemin yhteydessä, ja ne eivät välttämättä olleet puolueiden jäseniä. Näiden lisäksi on olemassa aktivistinuoria, kuten kuokkavieraat ja globalisaatiokriitikot. Meillä on sellainen kirjo, joka ei näy, ja joka Paakkunaisen mukaan on erilaista, ja jossa ei välttämättä enää ajatella valtio- ja puoluekeskeisesti.

Miten nämä elämäntapanuoret on otettu huomioon kansalaisvaikuttamiseen kasvatuksen ohjelmassa? Ovatko he yhtä kiinnostavia kuin edustuksellisessa demokratiassa toimivat nuoret?

TH: Tämä ei ole selvä kysymys ollenkaan. Kyllä mä voin sanoa, että siinä meidän toimikunnassa istuvista moni on vilpittömästi kiinnostunut suorasta osallistumisesta ja haluaa edustaa myös sitä. Sit kun sä mainitsit sen elämänpolitiikan. Onhan meillä myös sellaista elämänpolitiikkaa, että ihmiset tulee toteuttaneeksi ilman, että ne ajattelee hirveästi tämmöisenä ikään kuin tekona. Mä tarkoitan kierrätystä, reilua kauppaa, kulutusvalintojen pohtimista...pyritään valitsemaan sellaista, missä ei ole käytetty törkeää lapsityövoimaa. Ei mulla ole tutkimuksia, mutta mun intuitio sanoo, että tällainen pienimuotoinen kansalaisuus on lisääntymässä.

Aktivistinuoret on sitä porukkaa, kun tämä vanha poliittinen ”establishment” eläköityy ja katoaa, tämä jengi tulee tilalle. Kiinnostavaa tässä on se, mikä tulee olemaan puolueiden rooli ja legitimitetti. Voisihan myös ajatella, että tällainen alhaisten äänestysprosenttien porukka syttyy semmoisissa tilanteissa, jos tulee kärjekkäitä asioita tai joku polarisaatio, sitten jengi innostuu. Monta kertaa polarisaatio on linjassa henkilöitymisen kanssa, josta presidenttivaalit on yksi hyvä esimerkki. Samoin Tony Halme oli hahmona sellainen, joka provosoi, aktivoi.

Arvostetaanko aktivistinuorten toimintaa riittävästi?

TH: Se ei ehkä kanavoidu riittävästi puolue toimintaan. Jos poliitikot eivät noteeraa, se on heidän ongelmansa. Asiantuntijakulttuuria toki on, esimerkiksi globalisaatiokriittisessä porukassa on valtavasti tietoa ja taitoa. Nyt on se vaihe, että ne on mukana erilaisissa kansainvälisissä tehtävissä.

Pitäisikö hyväksyä, ettei perinteiseen yhteiskuntaorganisaatioon ole paluuta?

TH: Me eletään ristiriitojen tiloissa, joissa on epävarmuuksia. Voi tulla ympäristökatastrofeja ja muita yllättäviä asioita, joiden myötä voi syntyä ja leimahtaa asioita. Ja kun ei leimahda ja on vakaa tilanne, jengi äänestää laiskasti, mutta äänestää kuitenkin. Se seuraa televisioiden välityksellä, että johtajat hoitavat meidän asioita hyvin. Aivan niin kuin sinun nuoresi (= tämän sivun keskustelupalstalla) sanoi, että heidät kasvatetaan valitsemaan edustajia. Aina ei tarvitse edes valita. Samaan aikaan pyörivät gallupit ja barometrit, joiden perusteella hallinto ja päätöksenteko pääsevät seuraamaan kansalaisten mielipiteiden kehitystä. Tutkimus on omalla tavallaan tuottamassa legitimitettä ja viestiä, ettei syytä huoleen.

Meistä tiedetään, miten ajatellaan, mitä ostetaan...kertooko tämä lisääntyneestä kansalaisten kontrollista?

TH: Kyllä tavallaan, mutta vakiintuneempi termi on, että se on hallintotapa. Mehän eletään monimutkaisessa, pirstoutuneessa yhteiskunnassa. En nyt tiedä, onko Suomi todella niin pirstoutunut yhteiskunta kun väitetään. Täällähän kaikki tuntevat toisensa.

Mikä on kotien merkitys aktiivisen kansalaisuuden kasvattamisesta? Nykyään autoritaarisuutta vastaan ei enää tarvitse kapinoida

TH: Se on totta, että 50-, 60- ja 70 –luvuilla vanhempien ja nuorten arvovalinnat meni sukupolvien mukaan. Teoreettisella ja käytännöllisellä tasolla tiedetään, että vanhempien kasvatuksella on merkitystä. Mitä pitäisi tehdä kotikasvatuksen mielessä? Sepä onkin kysymys. En mä osaa sanoa mikä on mun viesti kasvattajille olisi.

Miten sinä omia lapsiasi olet kasvattanut osallistuviksi kansalaisiksi?

TH: Vanhemmat lapseni ovat hirveän kiinnostuneita minun nuoruuden aktivismista ja tietysti mielessä hellivät ja kunnioittavat sitä. Ne marisee vaan sitä, ettei nykyaikana ole yhteisiä rakenteita ja kollektiivista toimintaa ja sen tuottaminen on niin vaikeata. Ei ole sellaisia yhteisiä tavoitteita, jonka taakse saadaan isoja kollektiiveja. En mä nyt sanoisi, että se on tietoisien kasvatuksen tulos. Enemmänkin se on perhekohtaiseen orientaatioon liittyvä.

Onko kapinointi muuttunut samaistumiseksi?

TH: Joo, se on totta, että saatetaan löytää just samaistumiskohdetta. Se on tietysti orientaatioista kiinni. Jos olisin joku it-pörssimies, en tiedä mitä sitten

Mikseivät nykynuoret innostu kollektiivisesti sellaisesta tavoitteesta kuin esimerkiksi ympäristön suojelusta tai köyhyyden poistamisesta?

TH: On monia erilaisia tapoja toteuttaa sitä... on olemassa erilaisia pisteitä, joissa ne pääsee toteuttamaan omia hankkeitaan. Jos orientoituu talon valtaamiseen, niin löytyy porukoita, joiden kanssa pääsee toteuttamaan sitä. Muttei synny sellaista kollektiivista virtaa niin kuin silloin 70-luvulla, jolloin toiminta oli voimakkaasti puoluekanavoitunut. Nykyään on enemmän tällaista amebamaista toimintaa, joka ei ole niin näkyvää.

Onko äänestämättä jättäminen kannanotto?

TH: Tutkimusten mukaan aktivistinuoret kyllä äänestävät. Ne on aktiivisia monella tasolla. Sen sijaan taktisesti flegmaatit ovat siellä katsomotilanteessa, jotka on sitten herätettävissä kun tulee näitä herätteitä, kiinnostavia kiistoja, provokaattoreita. Kansalaisille usein käy niin, että annetaan tällainen katsojan rooli. Se on niille ihan sama, onko se jokin asiakysymys tai poliitikkojen yksityiselämää käsittelevä juttu.

Miksi sinä olet yhä aktiivinen kansalainen?

TH: Jaaha, sepä on yllättävän hyvä kysymys. Jotenkin tämä aika myös kutsuu aktiivisuutta esiin ja pohdiskelua, On paljon ristiriitaisia kysymyksiä, kuten jatkuva keskustelu maailman tilasta, globalisaation luonteesta, myöskin keskustelu EU:n tilasta. Tämä aika ja tilanne heittää kysymyksiä.